denis poniž
spevi o pohabljencih

I.
velika svetloba norcev
domovanje uvele kože
znova in znova dišeče med karantenami
sladki zapeljivi obraz privida
tehtaš ujeto perut ptice
če se sesuje grahovo zrno
je to pričetek zemeljskega razmika
obsedenci se v tolkačih zmanejo
v prah

zatečem se v preduh mačjega repa
glas se mi gabi
kiklop med analfabeti
prebiralec spolzkih besed

enaintrideseti maj

II.
bistvo razkošja je ravnotežje
roka
posejana z ostrožniki
me vpelje v ljubezen
svetilničarji slutijo katastrofe
v okroglih sobicah prebirajo nostradamusa
urejevalci sveta se umaknejo med puščavnike

posledica prevar je dejstvo
da imajo preprosti ljudje zmedene slutnje
slepilo je vsaka izmišljotina od mehanizma
žepnega nožka do naprave za skubljenje piščancev
ko odteče srebrnozelena voda
nakodrana v južnem vetru
z obrazi mladih utopljenk
in okusom po osoljenem vinu
ostane duh razpadlega staničevja
pomembnost je posledica merjenja časa

nekateri odhajajo k tuaregom
drugi k helenom
oplajamo se sami
naš ponos so lončarji in zakotni filozofi
včasih se pojavi nostalgija
po sanjski reki in vijoličastih rožah
pogovarjam se s samoto
brezkrilno ptico usode
zakoni krdela so najokrutnejši logaritmi
v vseh štirih vesoljih ki jih naseljujemo
okrvavljene oči so znak lažnega mučeništva
preroki jedo kobilice
naši razbojniki so pobožne sekte bičarjev
z voskom si mašimo ude
jezike nam prebodejo že pri rojstvu
kdaj pa kdaj se pojavi veselje do urarstva
peti junij

III.
ostaneš izsesan
med žirafico konjem ostalim drobirjem
vse prerad se naseli obup
nerazumna je
le včasih se polepša
z visokimi toni
blagor jim
ki jim beseda teče po grlu
kot sladki med poletja
molk s strupenimi lasmi

kje začaraš toliko glasov
da temni zlati vodi rečeš
ljubica
prazni elizij pozvanja
v sončni luči

besedi slast
šestindvajseti september

zoran slavić
zapis o samuelu

V grenkobi rastlinja
kot čas poln vsebine
neizmerljivega telesa
odhajam s tišino

Vračam se v tiste davne čase. Takrat se je zgodilo mnogo čudovitih stvari, življenje je tkalo fantastične okraske in se mešalo z mlekom sanj. V tistem času sem obiskoval Virginijo. Pila sva vroč čaj ob petih popoldne na terasi. Navadno sva opazovala svetilnik v daljavi. Prijateljsko sva klepetala, vendar nekam odsotno in zamišljeno. Morje se je penilo in nemirno dihalo.

Enkrat aprila me je nenadoma obiskal Hans. Ravno je potoval mimo in si je vzel pol urice za starega prijatelja. Razgovora se ne spominjam več, prepričan pa sem, da sva naročila jagodni sok. Nosil je dva kovčka iz rumene svinjske kože.

Vendar, začnimo že to negotovo iskanje. V začetku je bila slika, reliefna in vznemirljiva. Vendar to ni bila prava slika, mogoče le slutnja, ki se je z obnavljanjem zgostila. Potem, iz globine sanjanja, mogoče iz pozneje sanjanega časa, katerega razsežnosti in oblike večno ponavljamo, se je pojavljala, posebno ko sem prebival na malih, tihih krajih, s parki, z zelenimi, pravilno prirezanimi živimi mejami, po dežju, v trenutkih, ko sonce zahaja, skrivnostna glasba kot ozadje tega nejasnega občutka. Samo sebe zasačim v misli: Virginia Woolf: Valovi, ali kaj drugega. Takrat je bilo vse tako videti. Glasba je prihajala kot nejasna sla, žalostna glasba, ki me je zares zelo ganila. Kako je nastajala, to sem lahko samo domneval. Vendar je bilo vse to zanemarljivo nevažno, kar je pomembno, je njen obstoj. Določena čustvena dispozicija je pri tem vsekakor pomagala, nagnjenost k melanholiji, vse to zavito v mehkobo prihajajočega večera, je omogočalo, da pritajena življenja v meni postanejo eno z nečim metafizično osebnim, kar je lebdelo v okolici, eno s tistimi stvarmi, v katerih bistvo zavestno ne moremo predreti.

Te iracionalne traverze sem takrat čutil v predverjih svojega bistva. Ta trak svetov je porajal melodijo, ki je bila vsa prežeta z nekim nejasnim fluidom. Danes, ko sem utrujen in luč ne sije name, ko me je lahni dotik lepote tako onesrečil, zanesljivo vem, da sem jo najbrž naskrivaj vsrkal v dušo. Prepričan pa sem, da je v tej melodiji vendar prevladovala otožnost. Glasba je bila globoka, temna in drhteča. Nikoli prej je nisem slišal, in mogoče je zato tudi nisem mogel ujeti.

Sam, moj drugi jaz, senzibilnejši in bolj vroč, je prvi posegel po njenih neznankah. Tiste dni, ko sva se sprehajala po dolgih stezah, ki so bile posute z listjem in borovimi iglicami, od belo pobarvane hišice z lesenimi polknicami proti oceanu, katerega bližino smo skoz bujno rastlinje samo slutili, je bil nekako zamišljen, ne otožen, ampak prevzet od neke vrste samoopazovanja. Bil je na robu njenega mračnega izvora. Zdaj, vendar prepozno, spoznavam, da tedaj ni bil niti malo žalosten, ampak blizu fantastični pustolovščini v totalitarnost, v neskončnost. V njegovi naravi sem že od nekdaj slutil nekaj transcendentalnega.

Ena izmed prvin tega skrivnostnega občutka – glasbena fraza je bila samo ena njegovih premis – se je začela takrat oblikovati. Neopazno je dan za dnem prihajal v nas enakomerni ritem v razmišljajočih, tihih tonih. Tedaj še nismo slutili nevarnosti, ki jo nosi s seboj. 6. oktobra, ko smo se zbrali v salonu v prvem nadstropju, smo se zavedali, da je tisto že globoko in nespremenljivo v nas. Ta nostalgična tuga je postala naš večno prisotni del.

Nihče, niti Sam niti Petruška, nežni in megleni lik, ki je vzniknil iz tajnih pokrajin moje notranjosti, ni mogel drug drugemu pojasniti narave in razsežnosti tega ritma, te drobne glasbene fraze, ki se je iz njega oglašala. Vsi pa smo zagotovo vedeli, da obstaja. Zajelo nas je lepljivo in neizprosno. Pojavljalo se je na različne načine: mene je prevzemalo med večernimi sprehodi po pravilnih, dolgih, mehkih poteh proti morju, ko so se zadnji kristali sonca utrinjali v mrežasti gošči rastlin. Neposredna posledica tega pojava je bila množica nedorečenih, bliskovitih misli, katerih osnovni tok je pomenil metafizično potrebo po prodoru v bistvo nekaterih stvari: življenja in smrti, lepote in ljubezni in še naprej – potrebo, da se izgubi v prostoru, da bi mogoče tako dosegel poslednjo enotnost s svetom. Tokrat sem zares hrepenel, da bi prodrl v skrivnosti celic, ki so bile obsijane s čudežno svetlobo.

Ko sem kasneje poskušal ponovno doživeti ta trenutek tako, da sem preiskoval svojo zavest, sem naletel na praznine neugodja in preobčutljivosti, ki sledijo kratkim prebliskom nečesa ekstatičnega. Temu sem kar naprej prisluškoval. Vendar so se praznine v spominu množile, in vedel sem, da mora to pripeljati do pomembnih sprememb.

Nekaj dni kasneje je Petriškino stanje postalo resno. Zdaj sem vam dolžan pojasnilo: medtem se je razpadanje mojega bistva odvijalo vedno hitreje. Najprej sem izgubil Petruško, točneje: zapustil me

je. To senzibilno steblo v mojih možganih se je ogorčeno borilo s čudežnimi klici narave. Petruška je zbolel. Z visoko vročino in mrzlico je legel v posteljo. Rdeče pege, ki so bile prej komaj vidne, so mu prekrile lica. Dan kasneje je položaj postal še težji in Sam je prav v S. poslal po zdravnika, ki pa je lahko ugotovil le še zadnjo stopnjo tuberkuloze. Petruška je od časa do časa pljuval kri. Za bolezen sva vedela že prej, navadila sva se na njegov kašelj in ostale tegobe. To nedvoumno soočanje z boleznijo pa naju je zelo pretreslo. Noči sva prebedela ob njem, on pa je iz dneva v dan vse bolj kopnel. V začetku četrtega tedna se je izmučeno telo prenehalo bojevati. Pomislil sem: ta naš griček pa le ni tako čaroben kot Mannov.

Naslednjega dne smo ga pokopali na majhnem vaškem pokopališču na obronku sosednjega gozdnatega pobočja. Z morja je pihal veter in prinašal grenek vonj po soli in krike galebov. Ob vrnitvi sva molčala vse do svojih sob in čutila tragično veličino trenutka. Začuda sem bil miren, počasi sem si ponavljal veze nekega starega pesnika: Odhod je tisto, kar imenujemo skrivnost... Vedel sem, da je Petruška moral umreti, preveč se je ločil od matičnega telesa. Ves ta dan je bil vetroven in veder, v nas pa še ni bilo žalosti, pojavila se je šele kasneje.

Življenje se je nadaljevalo že naslednje jutro. Vse bolj smo koračili v jesen, prebujali smo se v deževna in mračna jutra in se zavedali sprememb v nas samih. Petruškina smrt je dajala vsemu težo, vznemirjala naju je s svojo materialno neizogibnostjo. Vizija tiste integralne lepote, o kateri je prepričano in zaneseno pripovedoval pesnik Samjon, tista polnost občutij in življenja je dobivala temne obrise, kot da se je skrhala povedoval pesnik Semjon, tista polnost občutij in rt je uspela prodreti v te predele duhovne ezoteričnosti. Prodrla je tja. In ostala. Prvobitna slutnja, nejasni izziv, ki ustvarja bes v koščeni srži. Nekaj tednov pred Petruškinim koncem se je vse to nepričakovano zlilo v nenavadno lepoto, ki nas je vsa dragocena in pričakovana obiskala.

Ob koncu oktobra, datuma se ne spominjam, natanko pa vem, da je bilo tistega dne od ranega jutra zelo spremenljivo vreme: sonce se je menjavalo z dežjem; nenadoma smo se tedaj zavedeli, da nas ta substanca intenzivnega življenja ne bo več obiskovala brez našega truda. Tedaj je bila potrebna velika koncentracija, izogibanje močnih vsakodnevnih vtisov. Zdelo se mi je, da ji življenjska dejstva ne prijajo. Sam je govoril najmanj. Kot njen velik ljubitelj, še danes lahko mirno rečem – zaročenec, se je izogibal vsakega omenjanja, bal se je naših dotikov. Zdelo se nam je, nekaj dni pred Petruškino smrtjo smo se o tem celo pogovarjali, da se naš tovariš zdrzne in strese z glavo, kadar jo omenimo. Zvedel sem, pravzaprav mi je nekega popoldneva povedal Sam, ko sva sedela pri kaminu, v katerem so plamtela drva, in se zagledala v deževni somrak, da prihaja k njemu ponoči, ko luna sede na streho gradu. Luna se je lepo videla iz njegove sobe v južnem krilu poslopja. Rekel mi je, da ga zelo pretrese, nanj pritisne nekakšna mora in ga primora, da napravi kaj norega, kaj velikega in dokončnega. In vendar ga je s tem privlačila. Tako zlovešča in nenavadna. Pripovedoval je, da mu včasih uspe ujeti njene obrise in si zapomniti barve. Tistega dne, ko sva pila neko rdeče vino, mi je ponudil košček papirja popisan z drobno pisavo. Prepisal sem si te besede. Nisem se poglabljal v njihov pomen, zdaj seveda vem, da je bilo to narobe. Berem te vrstice, in zdi se mi, da vidim divje pokrajine Samjuelove duše:

Trpko in jedko
v hrastovi skorji
v predsobah večnega
pokončuje dneve...

V dnevih, ko se nam ni več spontano javljala, sem pričakoval, da se bo Sam osvobodil tega usodnega vpliva. Vendar mi je priznal, da je potreba po njej močnejša in silnejša od strahu in slabega počutja. Tako je še naprej ob velikih naporih volje sprejemal njene obiske.

Nevihte so potem postale močnejše, sprehodi so bili vse redkejši, ven sva šla v kratkih presledkih med nalivi. Opazovala sva steklaste gubice in iskala mlačno sonce. Bila sva vse bolj nervozna. Trudila sva se, da ne bi omenjala Petruškinega imena, čeprav sva oba pogosto mislila nanj. Ta tihi dogovor naju je napravil zarotnika. Skoraj sva ga pokopala, čisto sama sva prisostvovala temu žalostnemu opravilu, čeprav se nama je zdelo, da je tudi stari, tiki vratar Ambrozij na skrivaj vse opazoval. V hiši je bilo preveč njegovih stvari. Spominjale so nas na bolehnega Petruško. Pa tudi ona nas je povezovala, zdaj je bila že obarvana s temnimi sencami. Ni samo smrt najinega prijatelja zatemnila njen ozarjeni blesk. V prostranstvih med našim gričem in oddaljenim morjem se je pripravljalo nekaj velikega. To sva čisto intuitivno čutila. Sam je bil videti kot človek, ki ga nič ne more iznenaditi. Na drugi strani pa sem tisti listič, ki mi ga je dal, prebral mnogo pozneje:

Preplah telesa, kepa davne bolečine
bežim iz teme
v maternico se vračam
razkosan s sončno sekiro

Petega novembra se je vreme nenadoma zboljšalo, nebo je bilo proti večeru čisto jasno. Zjutraj šestega novembra, ki je bil spet oblačen in vlažen, Sama ni bilo več v sobi. Preiskal sem vso hišo, povprašal služinčad, preiskal blatne potoke med hišo in morjem. Brez uspeha. Popoldne sem obvestil mestno policijo. Samovo izginotje me je prisililo k razmišljanju. Cele ure sem preučeval vsako izmed tisočerih možnosti. Nekaj časa sem pazljivo analiziral, potem sem pazljivo analiziral, potem sem mrzlično prehajal prek asociacij in dvomov do paničnega strahu. Proti večeru, popolnoma izčrpan in zbit, sem prišel do tega, kar je bilo najbrž točno, namreč da se je Sam odločil, da izpolni njene zahteve in se končno zedini z njo.

Ločitev s Samuelom me je zelo bolela. Ostal sem sam. Le še golo razumsko steblo v lastnih možganih. Še danes mi ni jasno, čemu je služila tista farsa s klicanjem policije, mogoče sem potreboval potrdilo, da jaz še naprej obstajam po Petruškinem in Samovem odhodu.

V S. sem ostal še nekaj dni, da bi uredil neizogibne formalnosti ob Samovem izginotju. To čudno igro sem kljub vsemu moral odigrati do konca. Na srečo mi krajevna policija, ki so ji prepustili zadevo, ni delala težav, ker, kot je povedal komandir postaje, niso našli nobenega trupla. Vedel sem, da trupla ne bojo nikoli našli, ker ga sploh ni bilo. Danes se mi vse to zdi cinična igra, tedaj pa sem v vsem tem čutil neko temno zadovoljstvo. Odpotoval sem domov v B. noseč jo s seboj, ne da bi vedel, če to počnem zavestno ali ne. Vendar je bila vsa razkošna in usodna. Zdaj me redko obiskuje, tu ni tišine gostih nasadov. Večkrat se prepoznam v kakšni pokrajini, kakšnem verzu, glasbeni frazi. V pogledu kakšne ženske zaslutim njen fluidni blesk, zagledam jo, ko sončni zahod seje tišino nad morjem... Vendar v njej ni več tiste moči, gostote, pritajila se je, mogoče spi. Slutnja pa je v meni še vedno prisotna. Čakam. Včasih se vprašam, kdaj bo prišla pome.

prevedel m. a.

branko andrić
razgled na morje

Kot da je vratar rekel, da je razgled z okna lep. Kot da dvakrat nisem slišal, da je vratar rekel, da je razgled z okna lep.

Zelo pomembno je, da se z okna lepo vidi. Posebno na morje. Lahko vidiš morje, ladje, pristanišče in potem prileti od daleč hidroavion in pristane na mirni površini in jo pri tem vznemiri. V daljavi so otoki. Če bi gledal z gradu na vrhu hriba, bi z malo domišljije lahko videl gusarske ladje in gusarje, ki se izkrcavajo. Na istem stolpu iste trdnjave bi bila tudi neka deklica. Veter bi me družil z njo. Mršil njene in moje lase. Isti veter. Potem bi šel v mesto, našel neko likovno razstavo in spet srečal deklico. Šel bi v gledališče in zagledal to deklico v parterju, poskušal bi ji odigrati neko vlogo, a mi ne bi preveč uspelo. In tedaj bi se spoznala. Pospremil bi jo domov. Dogovoril bi se, da se jutri ob petih dobiva pred kinom.

Razgled z okna je prav zares v redu stvar. Posebno, če je lep. Še posebno na morje.

In potem, ko da je vratar rekel, da lahko, če si želim, pripeljem deklico v sobo. Razmišljal sem o tem. To je res prav dobra stvar: pripeljati deklico v sobo. Biti z njimi sam. Ljubiti se z njimi in početi... tako, te stvari. Najti deklico, ki ti je res všeč in gledati z njo skoz okno, vdihavati vonj po morju in dih vetra in piti, mogoče črno vino in jesti girice ali kakšne druge ribe.

Deklica je v redu stvar. Posebno na morju. Jasno, če jo ima človek rad ali če mu je vsaj všeč.

Kot da je vratar rekel, da je postelja zelo udobna in pri tem nekam zarotniško namignil.

Kot da sem se zleknil na posteljo in gledal v strop. Kot da sem po zidovih videl slike. Razmišljal sem o razgledu z okna, o deklici in posteljo in o drugih rečeh. Potem mi je prišlo na misel, da bi bilo dobro, če bi se obril.

Spomnil sem se, da sem se včasih, ko nisem imel mila za britje, bril z navadnim milom. Ni šlo lahko. Koža je drsela pod prsti. Britvica je naglo otopela. Nazadnje pa sem se vendar obril.

Kot da sem poskušal spet tako napraviti. Kot da sem se preveč namučil. Kot da mi je vendarle n nekako uspelo.

Tako obrit in z lepo krojeno obleko bi mogoče lahko prepričal kako deklico, da pride v sobo. Kot da bi bilo treba samo iti dol v mesto in pristopiti h kakšni, ki se sprehaja. Najbrž bi bil kateri všeč. Mogoče ne ravno na prvi pogled, ampak kasneje, ko bi se bolje spoznala in bi šla z mano. Treba bi jo bilo samo dovolj dolgo prepričevati.

A potem sem pomislil, da je zelo trapasto tako razmišljati. I ogled skoz okno, deklica v tvoji sobi. Ali ni vse to trapasto in nepotrebno? Zakaj si človek želi ravno lep razgled z okna in deklico, da jo pripelje v sobo. Vsi si to vedno želijo. Ali na svetu ni važnejših stvari? Ne lep razgled skoz okno na morje in deklica v sobi, ampak nekaj drugega. Fino je včasih tudi ostati neobrit. Ne obleči lepe obleke. Ostati tako v nekem prostoru, ki nima nobenega razgleda, niti okna. Gledati opeko na goli steni. Ta je lahko prav tako lepa kot lep razgled na morje ali deklica v sobi, samo če je dovolj osvetljena in opazovana s prave razdalje. Človek pa lahko tudi kaj nariše na steno, tako da je to lepo in da to gleda. Ampak zakaj je človeku potrebno ravno nekaj lepega, da to gleda ali doživlja? Tudi grde stvari so lahko zanimive in podobno.

Zakaj je pravzaprav sploh potrebno nekaj, kar bi bilo lepo ali zanimivo in podobno? Zakaj je človeku sploh kaj potrebno? Zakaj bi ne bilo vse tako, kot je, in zakaj ne bi enostavno počel prav ničesar, kar tako bi samo obstajal in bi mu bilo lepo? Ali pa da mu ne bi bilo niti dobro niti slabo, ampak samo, da bi mu bilo ali ne bilo, da bi on bil.

Potem bi življenje mogoče izgubilo smisel ali kaj drugega. A zakaj je življenju sploh potreben smisel ali kaj takega? Kaj življenje samo sebi ne zadostuje? Ko človek že enkrat živi, zakaj potrebuje še kaj drugega, lep razgled z okna ali tako trapasto stvar, kot je deklica v sobi – z vsem svojim klepetanjem in trapastimi problemi in ljubkim ščebetanjem in temi rečmi? In zakaj se mora človek briti in početi vse te trapaste stvari, kot sem že rekel? Kaj ni dovolj samo tako nekje sedeti ali ležati in razmišljati o vseh teh grdih in lepih rečeh kot ta razgled z okna in ta deklica, ki bi jo lahko pripeljal v sobo, in to trapasto britje z navadnim milom in lepe obleke.

Vendar, kot da sem sedel na okno in gledal na morje in ljudi, ki so se sprehajali ob obali. In kot da je mrak vse to objel s svojimi toplimi rokami. Luči v mestu na vzpetini so se prižgale. Videl sem tista Sveda, kako postopata po ulicah in se vrtita okoli stolpa in prepevata kavbojske pesmi. Pa sem še sam zapel tisto staro bitniško himno in zdrvel navzdol in smo odšli in se živinsko napili in prepevali vse tiste nore pesmi in se pogovarjali v vseh tistih norih jezikih in se spogledovali s trapastimi Nemkami. Imele so otroke in može nekje v Nemčiji, sem pa so prihajale, da bi se na kakšnem trapastem otoku gole kopale in počele druge nore stvari. In tako pijani smo govorili o komunizmu in o drugih takih stvareh in se strinjali, da je dobro, ko je človeku dobro ali nekaj takega ali pa se sploh nismo strinjali, ker sem preveč popil, mešal sem različne pijače in kar najhitreje sem moral na stranišče ali ubikacijo kot bi mogoče temu rekli Poljaki, nato sem zagrabil tisto mlado Elfi in jo skušal zvleči v svojo sobo, ker je imela tako črne lase in tako zelene oči, imela je tako lepe male trde prsi in ostalo vse tako neznansko lepo in koža ji je tako lepo dišala in bilo bi jo krasno imeti tu v sobi s tem lepim razgledom na morje, tu, na tej postelji, ker je znala tako lepo vračati, da se ni vedelo, kdo se s kom ljubi: ona z mano ali jaz z njo.

In kot da sem nazadnje spoznal, koliko človeku pomeni tisti trapasti razgled na morje in ta trapasta deklica v sobi, trapasto britje in trapasta obleka in življenje in vse ostale nore stvari, zakaj človek potrebuje kaj lepega ali zanimivega ali nekaj takega, zakaj sploh kaj potrebuje, zakaj ne bi mogło biti vse tako, kot je, in zakaj ne bi mogel človek početi ničesar, ampak kar tako, da samo obstaja in da mu ni niti slabo niti dobro, da samo je ali pa ga ni kot sem maloprej dejal, vendar me je jetniški paznik premočno brcnil v trebuh in me ponovno spravil v nerodno situacijo.

Književna revija Ulaznica iz Zrenjanina je svojo številko 24 – 25 posvetila antologiji dvajsetih mlajših vojvodinskih pripovednikov, ki pišejo v srbohrvatskem jeziku. Iz nje smo prevedli dve zgodbici – novelici. In zakaj smo prevedli ravno ti dve? Zato.